

Jaume VERNET I LLOBET

Catedràtic de dret constitucional
de la Universitat Rovira i Virgili

Agustí POU I PUJOLRÀS

Professor de llenguatge jurídic
de la Universitat de Barcelona

Durant el període que abasta el nostre comentari, de juliol a desembre de 2000, el Tribunal Suprem ha dictat onze sentències en assumptes d'interès lingüístic. Una part de les sentències recollides tracten temes que ja apareixien en l'anterior lliurament d'aquesta *Crònica* jurisprudencial, de manera que reproduïxen pràcticament pronunciaments precedents, atesa la identitat dels supòsits de fet subjacents. Així, continua la polèmica a l'entorn de les ordenances i els acords dels municipis bascos reguladors de l'ús i el foment de l'èuscar en l'àmbit municipal. També registrem un altre episodi del conflicte relacionat amb l'extensió del conveni ARCEPAFE, relatiu a la formació lingüística en èuscar dels funcionaris de l'Administració local. A banda d'això, d'altres àmbits temàtics que han donat lloc a conflictes jurisdiccionals són: la toponímia, l'ús oficial, les normes ortogràfiques aplicables a l'idioma gallec, la incidència dels requisits lingüístics en el trasllat de professors dins del territori estatal i les garanties de la traducció lingüística en el marc del procés penal. Destacarem, finalment, una darrera sentència en la qual s'analitza, com a qüestió innovadora, els requisits lingüístics vinculats a la llibertat de circulació dels professionals i titulats en el marc de la Unió Europea.

Pel que fa a les resolucions de la Direcció General, n'hem destacat una que tracta la possibilitat de consignar la *i* entre els cognoms.

*Sentència del Tribunal Suprem de 6 de juliol de 2000. Sala 3a, Secció 7a.
Ponent: Fernando Martín González. Rep. Ar. 5750 de 2000.*

El Sindicat Independent ANPE interposa recurs contenciós administratiu contra el Reial decret 2112/1998, de 2 d'octubre, pel qual es regulen els concursos de trasllat per a la provisió de places corresponents als cossos do-

cents no universitaris. El recurrent formulà una impugnació global de la norma per infracció del principi de seguretat jurídica i d'alguns preceptes concrets, entre els quals destacava l'article 3, relatiu a les condicions lingüístiques aplicables a aquests trasllats. Del conjunt de l'argumentació del recurrent es desprèn la centralitat d'aquest motiu concret de la impugnació.

En efecte, per al Sindicat l'article 3 del Reial decret esmentat impedeix l'exercici del dret a la mobilitat dels funcionaris docents envers les comunitats autònomes on existeix una segona llengua oficial, distinta del castellà. Cal destacar, nogensmenys, el caràcter genèric de la norma qüestionada, la qual no predeterminava el caràcter o abast de les exigències lingüístiques aplicables als docents que sol·licitessin el trasllat. De fet, aquesta es limitava a preveure que, per a les convocatòries de places dependents de les comunitats autònomes amb llengua pròpia oficial, podrien establir-se els requisits legalment exigibles en raó de la cooficialitat de les llengües. Per la seva banda, l'advocat de l'Estat defensava la correcció del citat article 3 adduint un conjunt de disposicions normatives (art. 3.2 de la Constitució i art. 19 de la Llei 30/1984, disposició addicional novena de la LOGSE) i la jurisprudència elaborada pel Tribunal Suprem i el Tribunal Constitucional (STC 82/1986 i 46/1991).

Per tal de resoldre aquesta qüestió, el Tribunal Suprem recorre a la cita dels seus precedents judicials relacionats amb els requisits lingüístics de l'accés a la funció pública i de l'ensenyament. Pel que fa al primer àmbit, reitera la seva doctrina (recollida darrerament en la STS de 26 de gener de 2000, inclosa en la *Crònica* de la RLD núm. 35) sobre la discriminació lingüística, formulada en cinc punts:

«Primero, que el principio general si-gue siendo el de que pueda valorarse como mérito no eliminatorio el conocimiento de las lenguas españolas diferentes del castellano; Segundo, que para concretas y determinadas plazas, los poderes públicos competentes puedan darle dicho carácter a la prueba de conocimiento del idioma cooficial de la respectiva Comunidad Autónoma; Tercero, que la finalidad de esta excepción al principio general es la de proveer a la presencia en la Administración de personal de habla vernácula, como modo de garantizar el derecho a usarla por parte de los ciudadanos de la respectiva Comunidad (Senten-

cia del Tribunal Constitucional de 26 de junio de 1986); Cuarto, que la apreciación del cumplimiento de esta concreta finalidad obliga a considerar discriminatoria la mencionada exigencia cuando se imponga para cubrir plazas que no estén directamente vinculadas a la utilización por los administrados de las lenguas de su Comunidad Autónoma, debiendo reservarse para aquellas en las que la imposibilidad de utilizarla les pueda producir una perturbación importante en su derecho a usarla cuando se relacionan con la Administración, lo que a su vez implica la necesidad de valorar en cada caso las funciones que sean competencia de la

plaza que pretenda cubrirse, así como el conjunto de funcionarios a los que corresponde un determinado servicio, de manera que en las que se aprecie la concurrencia de la perturbación mencionada, pueda garantizarse que alguno de los funcionarios a los que corresponda un determinado servicio, pueda garantizarse que alguno de los funcionarios habla el idioma particular de la Comunidad, todo ello matizado por la vigencia del deber

constitucional de conocer el castellano, que el art. tercero de nuestra Norma Suprema impone a todos los españoles; y Quinto, que, cuando no medie alguna de estas circunstancias, sigue siendo plenamente aplicable la constante tesis jurisprudencial que considera discriminatoria la exigencia del conocimiento de los idiomas de las Comunidades Autónomas con carácter obligatorio, expreso o tácito» (FJ 5).

Cal notar que aquesta doctrina jurisprudencial introdueix matisos restrictius, els quals van més enllà de la doctrina constitucional que el mateix Tribunal Suprem cita a continuació. Així, malgrat que en el fonament jurídic sisè es reclamin expressament les sentències constitucionals 82/1986 (Llei de normalització lingüística del País Basc) i 46/1991 (Llei de la funció pública de la Generalitat), en realitat la posició del Tribunal Suprem sembla fonamentar-se en una inversió de la càrrega de la prova. De manera que qualsevol exigència de capacitació lingüística dels funcionaris semblaria sospitosa d'ànim discriminatori, sempre que no pugui demostrar-se l'adequació a les condicions detallades que fixa l'òrgan jurisdiccional. El Tribunal Suprem reitera, aquí, una doctrina possiblement vàlida per a un supòsit concret, però que, en pretendre generalitzar-se, pot distorsionar les exigències directament derivables del marc constitucional i estatutari.

Quant a la matèria d'ensenyament, els fonaments de dret setè i vuitè de la Sentència reproduïxen la jurisprudència contenciosa administrativa més recent, establerta per la Sentència de 28 d'abril de 2000, relativa a l'ensenyament del gallec. En aquesta s'afirmava que:

«[...] ninguna infracción concurre, en relación con el art. 3 de la Constitución, al establecerse un régimen de enseñanza en el que el gallego y el castellano sean materia de estudio y lengua docente en los distintos niveles educativos [...] ni se oponen al deber de conocer y al derecho de usar el castellano, lengua española Oficial del Estado, ni establecen la obligación de conocer la otra lengua oficial de la Comunidad Autónoma de Galicia, ni introducen obstáculos o dificultades al

uso de aquélla, porque partiendo de la base de que no existe derecho alguno a excluir la enseñanza del gallego o en gallego, las simples exigencias educativas sobre el conocimiento de esta lengua o sobre la docencia en ella, sin exclusión de la oficial del Estado, son un medio de normalización del uso de una y de otra que resulta necesaria consecuencia de considerar el lenguaje como instrumento de expresión y de recepción de ideas y deseos, de comunicación de cultura y de

convivencia, en suma —que no de exclusión y de aislamiento— en el ámbito de las Comunidades Autónomas donde ambas lenguas son oficiales y se usan con habitualidad.»

Per la qual cosa concloïa que «ninguna infracció i [...]» (vegeu el comentari de la Sentència citada en el núm. 35 de RLD).

Per tant, de la mera cita d'aquesta Sentència ja sembla deduir-se que no pot considerar-se discriminatòria, com pretenien els recurrents, la previsió de certs requisits lingüístics dels docents que han d'ensenyar en comunitats autònomes on existeix un règim de doble oficialitat. Només cal criticar que, en el primer fragment reproduït, el Tribunal Suprem refereixi la finalitat de normalització a ambdues llengües oficials, la qual cosa contrasta amb l'aplicació exclusiva d'aquest terme a la llengua pròpia de la comunitat autònoma pels estatuts i les lleis de normalització lingüística autonòmiques (seria més correcte, en qualsevol cas, parlar de l'ús normal i oficial d'ambdues llengües). Tot seguit, la Sentència comentada cita, a mode de suport formal dels seus pronunciaments sobre la matèria educativa, la jurisprudència establerta pel Tribunal Constitucional en la STC 337/1994, de 23 de desembre (ensenyament a Catalunya), sense extreure'n cap conseqüència particular.

La decisió finalment adoptada pel Tribunal Suprem, que apareix com la resultant del referit cúmul jurisprudencial, assenyalava que «en ningún caso, dicho art. 3 del Real Decreto recurrido, vulnera, en el sentido que parece pretender la parte actora, ningún precepto constitucional o de legalidad ordinaria, sino que, por el contrario, se ajusta al Derecho, según también las sentencias que cita el Abogado del Estado» (FJ 8). Com ha quedat palès anteriorment, aquesta conclusió no obeeix, però, a una argumentació jurídica centrada en el contingut del precepte reglamentari i la seva adequació al corresponent marc constitucional i legal. Davant del caràcter de la impugnació formulada pel Sindicat ANPE, clarament allunyada de la realitat plurilingüe de l'Estat reconeguda per la Constitució, el Tribunal Suprem s'estima més respondre amb un raonament formal, que es beneficia de l'encert major o menor dels precedents jurisprudencials citats.

Sentència del Tribunal Suprem de 25 de setembre de 2000. Sala Tercera Contenciosa Administrativa, secc. 4a. Ponent: Rafael Fernández Montalvo. Rep. Ar. 9124 de 2000.

Aquesta Sentència resol el recurs de cassació presentat per l'Ajuntament d'A Coruña contra la Sentència de 28 de juliol de 1994 del Tribunal

Superior de Justícia de Galícia que va donar la raó a la «Mesa pola normalización lingüística», la qual havia reclamat contra l'entitat local perquè utilitzava la denominació de «La Coruña» en comptes del nom oficial d'«A Coruña». A més, també tracta de l'obligatorietat o no d'utilitzar el galleg per part de l'Administració local. El Tribunal Suprem no admet la cassació i imposa les costes a l'Ajuntament.

La qüestió plantejada no té una gran rellevància, però la Sentència del Suprem fa una anàlisi dels principals conceptes del dret lingüístic segons el marc constitucional vigent, cosa que dóna molt d'interès a la resolució que comentem.

En el fonament jurídic segon justifica perquè entén que no són suficientment raonats els primers motius de cassació i defensa la congruència de la Sentència objecte de recurs. Segons el parer del Tribunal Suprem, el veredict de d'aquella Sentència no atorga més d'allò demanat ni excedeix els límits assenyalats per les pretensions de les parts. És a dir que no s'abasta més del que va ser objecte del debat processal d'instància.

«En efecto, en el suplico de la demanda se pide que se declare la obligación del Ayuntamiento demandado de usar la denominación del nombre de A Coruña y de utilizar la lengua gallega en “todos los órdenes oficiales” (“en todo los ordes oficiais”), de manera que, en este aspecto, lo que hace el Tribunal a quo, reproduciendo, por cierto, el artículo 1 de la Ley del Parlamento gallego 5/88, de 21 de junio, sobre uso como lengua oficial por entidades locales, es especificar lo que entiende por “órdenes oficiales” o actuaciones oficiales, señalando como tales las convocatorias de sesiones, órdenes del día, mociones, votos particulares, propuestas de acuerdo, dictámenes de las Comisiones informativas y actas. Podrá cuestionarse si es o no una relación exhaustiva de tales actuaciones, si éstas aparecen o no adecuadamente reflejadas en la enumeración que hace la propia Ley; pero no cabe duda de que el Tribunal, al hacer explícito su criterio sobre lo que entiende por las actuaciones oficiales a las que

se refiere la demanda, reproduciendo el texto legal, no incurre en incongruencia.

»Asimismo, la salvedad que expresamente hace el fallo a la obligación que impone al Ayuntamiento de A Coruña de que utilice la lengua gallega, señalando que ello es “sin perjuicio de que además pueda hacerlo [las actuaciones que enumera] en castellano”, puede entenderse que es una limitación a la pretensión actora que se estima, si el alcance de ella era la exclusión del castellano en las actuaciones oficiales del Ayuntamiento demandado. Podría considerarse, en tales términos, que otorga menos de lo pedido —no llega a reconocer una obligación de uso del gallego excluyente del castellano—, pero, en modo alguno, que otorgue algo diferente de lo solicitado. O dicho, en otros términos, el artículo 43 LJ, para no incurrir en incongruencia, no imponía al Tribunal a quo en la disyuntiva de estimar plenamente la pretensión, en orden a la utilización obligatoria y excluyente del gallego, o desestimar

aquella, sino que por el contrario, permitía la estimación sustancial de lo solicitado por la actora, aunque advirtiendo de

la posibilidad del uso adicional del castellano.»

L'única reflexió que cal fer és sobre el recordatori de poder utilitzar, a més a més de l'idioma gallec, la llengua castellana en totes les actuacions oficials, cosa que no era objecte de debat. En definitiva, segons el nostre parer, no es fa més que recordar la prohibició d'excloure aquesta llengua, cosa que va apuntar la jurisprudència constitucional en la STC 337/1994.

El fonament jurídic tercer tracta de la pretesa falta de legitimació activa de l'associació demandant en instància, cosa que rebutja de pla el Tribunal, sense aportar res que ens interessi des de la perspectiva juridicolingüística.

En el fonament jurídic quart es tracta conjuntament d'una sèrie de motius de cassació manifestats per l'Ajuntament que susciten com a qüestió de fons l'obligatorietat d'utilitzar el topònim oficial i la llengua gallega per part d'una administració local. Així, el Tribunal Suprem exposa els raonaments de l'Ajuntament d'A Coruña i l'iter argumental de la Sentència d'instància que es basa en la literalitat de la normativa gallega aplicable.

«Así, en su línea argumental la Corporación recurrente en casación entiende que dicho fallo vulnera: el artículo 3 CE y [la doctrina] de la STC 84/1986, de 26 de junio, recurso de inconstitucionalidad núm. 678/83 (motivo 6º); el artículo 14 CE (motivo 7º); el artículo 4, párrafos uno, dos, tres y cuatro de la Carta Europea de Autonomía Local (motivo 8º); artículos 2 y 3 de la Ley gallega 3/1983, de 15 de junio, sobre normalización lingüística — LNLG, en adelante— (motivo 9º); artículo 6.2 de la misma Ley 3/1983, de 15 de junio (motivo 10); artículo 5, apartados 2 y 3 del Estatuto de Autonomía de Galicia (motivo 11); específicamente, respecto a la utilización del toponímico, artículo 140 CE, en relación con el artículo 14 de la Ley Reguladora de las Bases de Régimen Local, Ley 7/1985, de 2 de abril (LRBL, en adelante), Texto Refundido de Disposiciones Legales vigentes en mate-

ria de Régimen Local (TRLRRL, en adelante), aprobado por Real Decreto Legislativo 781/1986, de 18 de abril, artículo 26 del Reglamento de Población y Demarcación Territorial (RPDT, en adelante), aprobado por RD 1690/1986, artículos 4 y 11 de la Carta Europea de Autonomía Local (CEAL, en adelante), artículo 10 de la Ley gallega 3/1983, de Normalización lingüística y jurisprudencia de esta Sala contenida en Sentencia de 19 de diciembre de 1990 (motivo 11, debe entenderse 12); y, por aplicación indebida, Decreto gallego 146/1984, de 27 de diciembre (motivo 12, debe entenderse 13). Relación extensa de normas, algunas de las cuales emanadas de órganos de la Comunidad Autónoma cuya interpretación y aplicación han de ser objeto de análisis en la medida en que se relacionan con normas integrantes del bloque de constitucionalidad (CE y EAG) o con normas estatales.

»Ahora bien, la sentencia de instancia hace una aplicación textual de la Ley del Parlamento gallego 5/1988, de 21 de junio, y del Decreto gallego 146/1984, de 27 de diciembre, por lo que el reproche de contradicción con el ordenamiento jurídico debe proyectarse sobre la pro-

pia Ley, que de considerarse inconstitucional habría de motivar el planteamiento de la correspondiente cuestión ante el Tribunal Constitucional, y sobre el citado Decreto por una eventual contradicción con normas superiores del ordenamiento.»

El Tribunal acaba el fonament jurídic quart exposant els temes que tractarà en els fonaments jurídics successius de la forma següent:

«En consecuencia, el mejor tratamiento conjunto de los motivos aducidos aconseja tratar:

a) *Del modelo lingüístico que diseña el bloque de constitucionalidad (Constitución y Estatuto de Autonomía de Galicia).*

b) *Del significado de la cooficiali-*

dad y la consideración del gallego como lengua propia de Galicia.

c) *De la competencia de la Comunidad Autónoma para legislar sobre materia lingüística y del límite que para tal competencia pueda resultar de la autonomía organizativa municipal.»*

Aquests temes són fonamentals en l'estudi del dret lingüístic gallec i, pel seu inescindible vessant constitucional, del dret lingüístic espanyol. Per això, reproduïm íntegrament els fonaments jurídics cinquè, sisè, setè i vuitè amb el comentari corresponent.

«QUINTO.— La lengua tiene una dimensión constitucional derivada de su triple significado: como instrumento de comunicación con efectos jurídicos relevantes, como factor de integración política y como patrimonio cultural. Así la CE contiene diferentes normas relativas a las lenguas españolas. La fundamental es el artículo 3 que dispone: "1. El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla. 2. Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos. 3. La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de

especial respeto y protección". Pero, también, expresamente se refieren a ellas: el artículo 20.3 que exige el respeto al pluralismo lingüístico en los medios de comunicación; y el artículo 148.1.17 que prevé la competencia autonómica para la enseñanza de la lengua propia.

»Con tales previsiones constitucionales se sustituye el anterior monolingüismo por el reconocimiento del plurilingüismo como un valor positivo, y se establece un régimen de cooficialidad lingüística territorializado. Y, como señala la STC 82/1986, de 26 de julio "aunque la Constitución no define, sino que da por supuesto lo que sea una lengua oficial, la regulación que hace de la materia permite afirmar que es oficial una

lengua, independientemente de su realidad y peso como fenómeno social, cuando es reconocida por los poderes públicos como medio normal de comunicación en y entre ellos y en su relación con los sujetos privados, con plena validez y eficacia” (Cfr. STC 49/91, de 28 de febrero, y STS 14 de marzo de 1996).

»Ahora bien, junto a esta noción de cooficialidad debe tenerse en cuenta que la Norma Fundamental no impone un modelo único o uniforme para los diferentes territorios multilingües, sino que, como advierte la STC 337/1994, se remi-

te a las disposiciones estatutarias respectivas (“Serán también oficiales [...] de acuerdo con sus Estatutos”, art. 3.2 CE). Y sobre estas bases el artículo 5.1 del Estatuto de Autonomía de Galicia (EAG, en adelante) dispone que “la lengua propia de Galicia es el gallego”. Por consiguiente, resulta que la lengua vernácula no es sólo cooficial en Galicia, junto con el castellano por serlo en todo el Estado español, sino también “propia”, lo que comporta una singular consideración jurídica anudada a su condición de factor de identidad política.»

La primera afirmació del Tribunal Suprem és contundent: la llengua té una dimensió constitucional. Es tracta d'una asseveració òbvia, però innovadora per part d'aquest Tribunal. A més, aquesta conclusió l'extreu del seu triple significat: la llengua és un instrument de comunicació amb efectes jurídics rellevants; la llengua és un factor d'integració política (sobre això farem un esment especial); i la llengua constitueix part del patrimoni cultural. El primer contingut és extrajurídic, però de conseqüències jurídiques inesquivables. El tercer reitera el mandat constitucional de l'art. 3.3 CE que es refereix a totes les llengües, malgrat que actualment només hagi de tenir conseqüències per a aquelles que no gaudeixen de cap reconeixement d'oficialitat. I la segona és la que més sobta en paraules del Tribunal, ja que tot i que les llengües poden constituir —encara que no ho fan sempre— un factor d'integració social (i per consegüent política), no és tan clar que d'aquest significat es reconeixin conseqüències jurídiques, i menys que aquestes les proposi un tribunal tant formalista com el Tribunal Suprem. Naturalment, aquest reconeixement que la llengua actua com un factor d'integració és funcional per a qualsevol llengua declarada oficial i no només per a una d'elles. En conseqüència, el que cal escatir és si els diversos pols d'integració són complementaris o contradictoris. Amb tot, treure'n l'entrellat ens portaria a una sèrie de consideracions que ens allunyen d'un estricte comentari juridicopràctic i ens acosten a grans mestres del dret públic del segle XIX com ara Rudolf Smend, qui va teoritzar sobre el caràcter integrador de les constitucions.

El segon paràgraf comença també amb una altra afirmació rotunda: amb l'aprovació de la Constitució, s'ha substituït el monolingüisme pel plurilingüisme (que el Tribunal hauria d'haver adjectivat en ambdós casos

d'oficial). I a més es proposa una caracterització del cas espanyol: s'ha establert un «règim de cooficialitat lingüística territorialitzat», que en altres escrits hem mencionat com a «principi de territorialització impura» (J. Vernet, *Normalització lingüística i accés a la funció pública*, Barcelona, Fundació Callís, 1992, p. 17) amb la intenció de mostrar les greus deficiències del règim implantat. Cal fer notar que tant la Constitució com el paràgraf de la Sentència del Tribunal Constitucional que el Tribunal Suprem cita no esmenten el mot *cooficialitat*, sinó que únicament es refereixen a l'*oficialitat*, a seques. Aquest intencionat lapsus s'agreuja més endavant, quan el Tribunal, en el fonament jurídic següent, parla d'un «règim de doble cooficialitat» que és molt confús, i que amb tota seguretat vol evitar de mencionar-lo com a *doble oficialitat*, que és l'expressió que utilitzem habitualment en la nostra *Crònica* jurisprudencial des de fa més de deu anys. Amb tot, ara no en farem més qüestió, tot i que en destaquem la importància no només terminològica, sinó també i especialment conceptual.

El tercer paràgraf també s'inicia amb una nova afirmació d'interès: la Constitució no imposa «un model únic o uniforme per als diferents territoris multilingües» (*sic*, ara els territoris parlen!), sinó que la norma fonamental «es remet a les disposicions estatutàries respectives». Aquesta idea també fa temps que la propugnem (J. Vernet, *Normalització lingüística i accés a la funció pública*, Barcelona, Fundació Callís, 1992, p. 58), malgrat el tractament majoritàriament uniformador de la jurisprudència del Tribunal Suprem, que s'entesta a declarar que disposa de doctrina única sobre diversos temes (paradigmàticament en l'àmbit de la competència lingüística dels empleats públics), sense atendre el context sociolingüístic ni polític. La Constitució és només un marc, un límit, dins del qual caben diverses formulacions jurídiques. Les diferents polítiques lingüístiques, expressades a través de les anomenades lleis de normalització lingüístiques, manifestaran l'abast i els efectes concrets de l'oficialitat de les distintes llengües, com té declarat el Tribunal Constitucional en diverses sentències (STC 74/1989 i 337/1994).

I, sense moure'ns del tercer i darrer paràgraf del fonament jurídic cinquè, s'hi fa encara una nova asseveració rellevant, que no coneixiem en la jurisprudència del Tribunal Suprem. De l'Estatut d'autonomia, en resulta que el gallec no és solament oficial (diu «cooficial»), sinó també és la llengua pròpia, «cosa que comporta» —ho destaquem amb tots els signes d'admiració que calguin— «una singular consideració jurídica» —!!!— «l·ligada a la seva condició de factor d'identitat política». El Tribunal Suprem diu, com si res, que de la declaració estatutària de llengua pròpia s'extreuen conseqüències jurídiques i no és, per tant, només una afirmació

retòrica de caràcter històric o sociològic. Evidentment, el Tribunal Constitucional ja ho havia reconegut tímidament en dues sentències (STC 46/1991 i 337/1994), però una gran part de la doctrina encara es resisteix a admetre-ho, a pesar de la jurisprudència precitada i de la literalitat de l'art. 2 de la Llei catalana 1/1998, de política lingüística. En conseqüència, aquesta afirmació pot constituir, si ho reitera en el futur, un pas molt important en la jurisprudència del Tribunal Suprem. En el fonament jurídic setè el Tribunal Suprem explica quins efectes jurídics es desprenen de la declaració del galleg com a llengua pròpia. Per tant, ja tornarem més endavant sobre l'anomenat criteri de la *propietat*.

«SEXTO.— *Del bloque de constitucionalidad integrado por las normas a que acaba de hacerse referencia resultan una serie de condicionamientos que se traducen en límites para el legislador ordinario, de manera que la legitimidad de las posibles opciones políticas que incorporen las normas está supeditada a su observancia.*

»Así, *del régimen de doble cooficialidad, del castellano y gallego, proclamado directamente por el artículo 3.1 CE y reconocido por el artículo 4.2 EAG, resulta un estatus básico integrado por la igualdad de las lenguas y territorialidad, del que derivan una serie de principios y derechos que articulan la relación de ambas lenguas.*

»La igualdad supone la posibilidad de que castellano y gallego sean utilizados como medio de comunicación válida entre los poderes públicos y los ciudadanos, convirtiéndose así en lenguas válidas para cualquier actuación jurídicamente relevante; y la territorialidad, a su vez, comporta que tal validez se proyecte en relación con las actuaciones jurídicamente relevantes que se produzcan en el ámbito de la Comunidad Autónoma, no sólo de la Administración comunitaria sino también de las Administraciones locales gallegas. De esta manera los dere-

chos básicos en materia lingüística indisponibles para el legislador ordinario son: a) *El derecho de uso de dichas lenguas para realizar válidamente y con plena eficacia actuaciones de relevancia jurídica en el ámbito territorial gallego.* b) *El principio de no discriminación por razón de lengua, de manera que una actuación realizada en gallego no puede otorgar unos efectos diferentes respecto a la misma actuación realizada en castellano, y viceversa.* c) *El derecho de elección de lengua oficial, como derecho que asiste a los ciudadanos derivado directamente del artículo 3.2 CE. Al mismo tiempo, no cabe ignorar que la libertad lingüística se plasma en los llamados derechos lingüísticos que, sobre la base estatutaria, comprenden: el conocimiento de las dos lenguas oficiales, expresarse pública y privadamente en cualquiera de ellas, ser atendido en una y otra; utilizarlas libremente en todos los ámbitos; y no ser discriminado en razón de la lengua oficial que se utilice.*

»En concreto, el derecho de elección consiste, en abstracto, en que los ciudadanos puedan optar por el castellano o por el gallego como lengua con la que desean realizar sus actuaciones jurídicas y comunicarse con los poderes públicos. Si bien su alcance se concreta sobre la base

de distinguir un aspecte o vertiente activa, en cuanto derecho a dirigirse a los poderes públicos en la lengua de su elección, y un aspecto o vertiente pasiva, en cuanto derecho a ser atendido por dichos poderes o Administraciones públicas en una de las dos lenguas. Y, así, mientras en su dimensión activa el bloque de constitucionalidad reconoce un derecho de elección pleno en las actuaciones jurídicas de los ciudadanos, de tal manera que tienen plena validez y eficacia todas las actuaciones realizadas por ellos ante las Administraciones en la lengua oficial libremente escogida, en la dimensión pasiva del derecho, el alcance no es absoluto, admitiendo límites la elección en relación con la lengua de la actuación

administrativa o del procedimiento administrativo, siempre, claro está, que tales límites no se traduzcan en indefensión del ciudadano. De tal manera que, de una parte, en todos los procedimientos ha de aceptarse la realización de manifestaciones y la aportación de documentos por las partes en cualquiera de las lenguas oficiales, castellano o gallego, con plena validez y eficacia porque ello constituye la vertiente activa del derecho; y, de otra, los ciudadanos tienen el derecho, previa solicitud, a obtener testimonio de lo que les afecta debidamente traducido en la otra lengua oficial distinta de la seguida en el procedimiento (art. 36.1 y 2 LRJ y PAC).»

Aquest fonament jurídic sisè reprèn un tema que ja hem anticipat abans. «Del bloc de constitucionalitat», que no defineix (tanmateix, se suposa que aquí inclou la Constitució i l'Estatut d'autonomia que són les úniques normes a què s'ha fet referència), «resulten una sèrie de condicionants que es tradueixen en límits per al legislador ordinari». Aquests límits són, a parer del Tribunal Suprem, «un estatus bàsic integrat per la igualtat de les llengües i la territorialitat, del que deriven una sèrie de principis i de drets que articulen la relació d'ambdues llengües». Pel que fa a la igualtat, aquesta la circumscriu a la vàlidesa de les actuacions realitzades en qualsevol llengüa oficial, cosa que també és innovadora, si podem entendre que, per tant, no en cal traducció. Tanmateix, aquesta conclusió, lògica però precipitada, no creiem que hi estigui apuntada, ni tan sols latent, atesa la STC 105/2000 (comentada i criticada en la darrera *Crònica*). Pel que fa a la territorialitat, destaca que l'esmentada vàlidesa es projecta sobre l'àmbit de la Comunitat autònoma. Nogensmenys, quan ho explica perd rigor, ja que afirma que no queda solament afectada l'Administració autonòmica sinó també la local. Esperem que aquest concepte de territorialitat no exclogui l'Administració perifèrica de l'Estat, en consonància amb la doctrina del Tribunal Constitucional iniciada amb la STC 82/1986.

A continuació es refereix als drets i principis derivats de la igualtat i de la territorialitat. Sobre això planteja una distinció innovadora en diferenciar entre els drets bàsics en matèria lingüística indisponibles pel legislador

ordinari i els drets lingüístics derivats de la llibertat lingüística a partir de l'estatut d'autonomia. Les diferències entre uns i altres no estan referenciades però, seguint l'enunciació que s'efectua a la Sentència, la distinció entre uns i altres pot ser per una de les dues raons que exposem seguidament: o bé uns tenen una base constitucional i els altres estatutària, o bé uns són indisponibles pel legislador ordinari i els altres són modulables pel legislador. Segons el nostre parer, cal estar al primer criteri, ja que el legislador ordinari pot modular els drets dins del marc preestablert a la Constitució o a l'estatut, però la recepció en una o altra norma no els fa més o menys indisponibles, ja que la legislació està igualment subordinada a la Constitució i a l'estatut d'autonomia.

En fi, d'una banda, entre els drets constitucionalitzats, el Tribunal Suprem inclou el dret d'ús de les llengües oficials (art. 3.1 i 2 CE), el principi de no-discriminació per raó de llengua (art. 14 CE) i el dret d'elecció de la llengua oficial (art. 3.1 i 2 CE). De fet, aquests drets no es mencionen directament a la Constitució per a totes les llengües oficials, però el Tribunal Constitucional ha estès la menció a la llengua castellana a totes les llengües oficials (STC 82/1986, FJ 2), cosa que ara reconeix també el Tribunal Suprem. D'altra banda, entre els drets de base estatutària, menciona el dret de coneixement de les dues llengües oficials, el dret a expressar-se públicament i privadament en qualsevol d'elles, el dret de ser atès en una o altra llengua, el dret d'utilitzar-les en tots els àmbits i el dret a no ser discriminat per raó de la llengua oficial que s'utilitzi (aquest darrer en realitat és una reiteració del principi enunciat abans, que com hem dit té també un fonament constitucional i no solament estatutari).

Més endavant el Tribunal Suprem concreta el dret d'elecció, i distingeix un vessant actiu i un vessant passiu. Segons la perspectiva que adoptem, el contingut del dret és diferent. Així, el primer es refereix al dret de dirigir-se als poders públics en la llengua de preferència del ciutadà i el segon vessant fa atenció del dret a ser atès pels esmentats poders en una de les dues llengües oficials d'elecció del ciutadà. El Tribunal considera que la dimensió activa del dret d'elecció és exigida pel bloc de la constitucionalitat de forma plena, mentre que en la seva dimensió passiva l'abast del dret no és absolut, ja que segons el Tribunal l'elecció de la llengua es troba limitada per la llengua del procediment administratiu o de l'actuació administrativa, sempre i quan no produeixi indefensió al ciutadà. Aquestes limitacions es concreten en el fet que el ciutadà té dret, prèvia sol·licitud, a obtenir testimoniança del que l'afecta, degudament traduït en l'altra llengua oficial distinta de la seguida en el procediment. En conseqüència, el raonament del Tribunal parteix de la constatació, conforme des de la pers-

pectiva constitucional, que les actuacions administratives i el procediment es poden efectuar en qualsevol de les dues llengües oficials. Aquesta presuposició no sempre ha estat admesa pel Tribunal Suprem, com es comprova si se segueix la seva doctrina, establerta en relació amb determinades resolucions referents al País Basc (per a totes, vegeu la Sentència del Tribunal Suprem de 18 de gener de 2000, comentada en l'anterior *Crònica* d'aquesta REVISTA DE LENGUA I DRET, núm. 35).

«SÉPTIMO.— *La declaración del gallego como lengua propia de Galicia, contenida en el artículo 5.1 EAG e integrante del bloque de constitucionalidad, lleva consigo también determinadas consecuencias jurídicas.*

Justifica, en primer lugar, que los topónimos de Galicia tengan como única forma oficial la gallega, correspondiendo a la Xunta de Galicia la determinación de los nombres oficiales de los municipios que serán los legales a todos los efectos (art. 10 de la Ley del Parlamento de Galicia 3/1983, de 15 de junio, de Normalización Lingüística, LNLG, en adelante). Y así, por el Decreto de la Xunta de Galicia 146/1984, de 27 de septiembre, se estableció que la denominación de la capital de la provincia de La Coruña fuera A Coruña.

Cosa distinta es la denominación de las provincias, respecto de las cuales el artículo 25.2 del TRLRL dispone que "sólo mediante ley aprobada por las Cortes Generales puede modificarse la denominación". Y así se produjo una divergencia de nombres entre la provincia y la capital de la provincia, cuya coincidencia (con la excepción de las provincias de Álava, Navarra, Guipúzcoa y Vizcaya) fue establecida por RD de 30 de noviembre de 1833, y ello se mantuvo hasta que por la Ley de las Cortes Generales 2/1998, de 3 de marzo, artículo 1, se estableció que la actual provincia de La

Coruña se denominará oficialmente A Coruña, en concordancia con el nombre de A Coruña que tiene reconocida su capitalidad.

En segundo término, corresponde al legislador autonómico, al Parlamento de Galicia, la competencia lingüística, de acuerdo con el artículo 5.3 EAG que atribuye a los poderes públicos gallegos la garantía del uso normal y oficial de los idiomas [castellano, como idioma oficial en todo el Estado, y gallego, como lengua propia del Galicia] y la potenciación del uso del gallego en todos los órdenes de la vida pública, además de en la vida cultural e informativa. Y dentro de esta habilitación/mandato, con una clara orientación teleológica encaminada a la "normalización lingüística", caben distintas opciones encaminadas a asegurar el respeto y fomentar el uso de la lengua propia de la Comunidad Autónoma y cooficial en ésta, según ha reconocido la STC 337/1994, de 23 de diciembre. De esta manera cabe que por ley autonómica resulte un uso prioritario del gallego, siempre que se respeten los límites que representa el modelo lingüístico constitucional, a que se ha hecho referencia, y, por tanto, el derecho de todo ciudadano a usar el castellano tanto en sus relaciones con los poderes públicos —incluyendo la facultad de solicitar traducción al castellano cuando se alegue incomprensión del gallego—, como en su participa-

ción, en condiciones de igualdad, en los asuntos y funciones públicas (art. 23 CE). Debe, en suma, tenerse en cuenta que el artículo 3.2 CE al instaurar la cooficialidad de las respectivas lenguas españolas en determinadas Comunidades Autónomas tiene consecuencias para todos los poderes públicos en dichas Comunidades, y, de forma destacada, el derecho de los ciudadanos a usar cualquiera de las dos lenguas ante cualquier Administración en la Comunidad respectiva con plena eficacia jurídica.

En consecuencia, es constitucionalmente posible que la legislación autonómica incorpore un uso preferente de la lengua gallega en las Administraciones Públicas, de la propia Comunidad Autónoma y de las Entidades locales gallegas, que se traduce, en lo que aquí importa en que éstas actúen de acuerdo con lo dispuesto en la LNLG (art. 6.4), y que no ofrezca dudas de constitucionalidad, siempre que sea interpretada ex constitutione según los límites expuestos, la disposición legal, que reproduce la sentencia recurrida, establecida en el artículo 1 de la Ley del Parlamento de Galicia,

Ley 5/1988, de 21 de junio, sobre uso del gallego como lengua oficial por entidades locales.

Así, la interpretación del precepto, según el modelo lingüístico constitucional requiere distinguir las actuaciones internas de las Administraciones locales gallegas, relacionadas en el artículo 1.1 de Ley del Parlamento de Galicia, Ley 5/1988, de 21 de junio, sobre uso del gallego como lengua oficial por entidades locales, y las actuaciones externas o ad extra; de manera que el uso prioritario del gallego en la primeras respeta los derechos subjetivos de los ciudadanos y se concilia también con el derecho de utilización de cualquiera de las dos lenguas oficiales en el ejercicio de las funciones y cargos públicos municipales, si se entiende que la posibilidad de que las entidades locales gallegas utilicen también el castellano, a que se refiere el artículo 1.2 de la misma Ley, se traduce en un correlativo deber de la Administración Local cuando concurren los referidos derechos. Interpretación esta que, sin duda, permite la consideración textual y sistemática del artículo de la Ley de que se trata.»

El fonament jurídic setè el dedica als efectes jurídics de la consideració del gallec com a llengua pròpia de Galícia. El Tribunal entén que la primera conseqüència és que els topònims de Galícia puguin tenir com a única forma oficial la denominació gallega. La segona és que correspon al Parlament gallec la competència en matèria lingüística, la qual s'orientarà a la normalització lingüística del gallec, la qual cosa podrà comportar que la llei autonòmica estableixi un ús prioritari del gallec i respecti els límits que constitucionalment s'imposen, que es concreten en els drets i principis mencionats més amunt, tot i que certament transformats: dret de tot ciutadà d'usar el castellà (s'oblida del dret d'ús de l'altra llengua oficial) tant en les seves relacions amb els poders públics com en la seva participació en els assumptes i funcions públics (tema al qual abans no es feia referència i no es justifica perquè ara es menciona expressament). Tanmateix, en el re-

sum que es fa a continuació subratlla el dret dels ciutadans a usar qualsevol de les dues llengües oficials davant de qualsevol administració amb plena eficàcia jurídica.

És convenient assenyalar també que el Tribunal afirma «*el derecho de todo ciudadano a usar el castellano tanto en sus relaciones con los poderes públicos —incluyendo la facultad de solicitar traducción al castellano cuando se alegue incomprensión del gallego*», la qual cosa continua essent un raonament insuficient des de la perspectiva constitucional. Una cosa és que se solliciti la traducció perquè es produeix una indefensió constitucionalment inadmissible i una altra és que es faci simplement perquè es diu que no s'entén el gallec. La primera al·legació ha de tenir òbviament com a resultat la traducció, però la segona no.

Igualment, cal destacar, per l'ús primerenc que el Tribunal Suprem en fa, l'afirmació que en virtut de la política de normalització es pot prioritzar la llengua gallega, cosa que rebla en el paràgraf cinquè del mateix fonament jurídic quan diu que «*es constitucionalmente posible que la legislación autonómica incorpore un uso preferente de la lengua gallega en las Administraciones Públicas*». Aquesta afirmació és també innovadora en la jurisprudència del Tribunal Suprem i confirma la línia presa anys enrere per la jurisprudència constitucional (STC 46/1991). Tanmateix, matisa els efectes de l'afirmació en distingir les actuacions internes i externes. En les primeres no dubta que es respecten els drets subjectius dels ciutadans, però en les segones aquests poden no ser preservats; és a dir, a mode d'exemple, a parer del Tribunal Suprem, quan s'exigeix l'ús d'una determinada llengua en l'exercici de les funcions o els càrrecs públics municipals. En aquest punt, el Tribunal Suprem no té en compte el caràcter normalitzador i, per tant, de promoció de la llengua gallega que pot comportar que les autoritats públiques utilitzin preferentment la llengua pròpia de Galícia en les seves aparicions públiques; justament per donar-li un relleu que durant dècenns no ha tingut i que ha implicat la minva de la llengua pròpia en els usos socials més emblemàtics.

«OCTAVO.— *La normativa estatal en materia de régimen local no impide el uso del gallego por las entidades locales en los términos expuestos. El Reglamento de Organización, Funcionamiento y Régimen Jurídico de dichos entes, aprobado por Real Decreto 268/1986, de 28 de noviembre, en su artículo 86.1 se remite a la normativa autonómica y a los*

acuerdos de los entes locales, al establecer la lengua en la que han de estar redactados la convocatoria de sesiones, los ordenes del día, las mociones, los votos particulares, las proposiciones de acuerdos, los dictámenes de las Comisiones informativas y las actas, mientras que el apartado 2 del propio precepto, en aras del respeto a los derechos subjetivos de

los representantes locales que deriva del régimen de cooficialidad lingüística, establece la utilización indistinta de las lenguas oficiales en los debates. Y, siguiendo el precedente que representa la Ley del Parlamento de Galicia, Ley 5/1988, de 21 de junio, sobre uso del gallego como lengua oficial por entidades locales a que se refiere la sentencia de instancia, la Ley de Administración Local de Galicia, Ley 5/1997, de 22 de julio, después de reiterar que el gallego, como lengua propia de Galicia, lo es también de su Administración local, reproduce tanto la exigencia de redacción en lengua gallega de las referidas actuaciones como la posibilidad de hacerlo, además, en la otra lengua oficial, el castellano, que ha de entenderse deber, como antes se dijo, si concurre alguno de los derechos lingüísticos de un ciudadano o de un representante local en los términos antes expuestos.

«Por último, tales provisiones legales no son contrarias a la autonomía munici-

pal en su aspecto de autoorganización, pues, como ha tenido ocasión de reiterar esta Sala (SSTS 21 de septiembre y 13 de octubre de 1998), la normalización lingüística de una lengua o idioma cooficial entra en el ámbito o esfera de intereses de la comunidad local, pero excede de ella para afectar, de modo prioritario, a los de la Comunidad Autónoma que tiene atribuida la específica competencia lingüística. Así, pues, el cumplimiento y ejecución in genere de la normativa lingüística de la Comunidad Autónoma vincula también a los entes locales. Les impone, al regular la lengua propia, deberes estructurales o funcionales que, sin embargo, no inciden de manera directa en la organización interna de los órganos de los Entes locales que ha de corresponder a éstos de acuerdo con los criterios organizativos propios, en coherencia con la autonomía que la propia Constitución y la Carta Europea reconoce a tales Entes (art. 140 CE).»

El darrer fonament jurídic que transcrivim i comentem exposa que la normativa estatal en matèria de dret local no impedeix l'ús de la llengua gallega per les entitats locals i recorda que, a més a més, aquesta regulació estatal remet la qüestió de l'ús oficial de la llengua gallega a la normativa autonòmica i als acords dels ens locals. És interessant aquest recordatori perquè algunes vegades el Tribunal Suprem ha negat aquesta competència a les entitats locals per atribuir-la a les comunitats autònomes o a l'Estat, especialment quan es tractava de les comunitats basca o navarresa. Sobre aquest punt, el Tribunal reconeix en el darrer paràgraf del fonament produït que la normalització lingüística entra en l'àmbit dels interessos de la comunitat local, tot i que no pot afectar els de la Comunitat Autònoma, que és l'ens competent sobre aquesta matèria. En qualsevol cas el Tribunal accepta l'ús de la llengua gallega per part de les entitats locals, tal com se sanciona en la legislació autonòmica.

En canvi, pel que fa a la llengua castellana, el Tribunal afirma que les entitats locals no solament poden utilitzar aquesta llengua, com també ho re-

coneix la legislació autonòmica, sinó que les administracions locals han d'utilitzar necessàriament la llengua castellana si concorren alguns dels drets lingüístics atribuïts a un ciutadà o representant local. Respecte a això caldria puntualitzar que no queda argumentat perquè s'ha d'atendre en castellà a un ciutadà que ho demani i, per contra, no s'exigeix el mateix tracte a les administracions que es relacionen normalment en castellà amb els ciutadans, ignorant la preferència d'aquests per la llengua pròpia de la seva comunitat. La qüestió no és la comprensió o no de la llengua gallega, sinó el deure de servei de l'Administració en la llengua que triïn els ciutadans.

En fi, per concloure, es tracta d'una important Sentència que es diferencia d'un reguitzell de resolucions anteriors menys proclius a donar efectes jurídics al caràcter distintiu de llengua pròpia de les llengües oficials no castellanes.

Sentència de 2 d'octubre de 2000. Sala 3a., Secció 3a.

Ponent: Francisco Trujillo Mamely. Rep. Ar. 8152 de 2000.

En el marc del procediment d'elaboració i aprovació dels estatuts de la Universitat de Vigo, el Consell de la Xunta de Galícia va dictar dos acords d'11 d'abril i de 30 de juliol de 1992 (el segon desestimatori del recurs de reposició formulat contra el primer), pels quals es declarava la il·legalitat d'alguns preceptes del projecte estatutari tramès per la Universitat. Posteriorment, el Tribunal Superior de Justícia de Galícia, mitjançant la Sentència de 4 de maig de 1993, estimà parcialment el recurs contenciós administratiu interposat per la institució universitària, amb la consegüent anul·lació parcial dels acords esmentats. L'actual recurs de cassació, interposat per la Xunta de Galícia, es dirigia inicialment contra el conjunt de pronunciaments de la sentència d'instància que eren favorables a la Universitat. No obstant això, el Tribunal Suprem addueix raons de competència jurisdiccional per limitar l'objecte del seu enjudiciament a l'article 254, relatiu a la matèria lingüística.

Concretament, el conflicte jurisdiccional que oposa l'òrgan de govern autonòmic i la Universitat —en certa mesura comparable amb els originats per les disposicions lingüístiques dels estatuts de les universitats valencianes— se centra en la possibilitat d'admetre opcions ortogràfiques diverses de l'idioma gallec. Segons l'article 254 del Projecte estatutari, les publicacions editades pel Servei de Publicacions de la Universitat relatives a investigacions universitàries i a d'altres obres d'interès cultural i científic es farien *«en el caso del gallego por la opción ortográfica escogida»*.

La Xunta argumentava que aquesta disposició contradia les normes estatals i autonòmiques que fixen el règim de doble oficialitat de l'idioma gallec i el castellà. Al·legava, més precisament, la infracció de l'article 5.3 de l'Estatut d'autonomia de Galícia, quan determina que «*los poderes públicos de Galicia garantizan el uso normal y oficial de los idiomas [gallec i castellà] y potenciarán la utilización del gallego en todos los órdenes de la vida pública, cultural e informativa, y dispondrán los medios necesarios para facilitar su conocimiento*», en relació amb l'article 27.20 del mateix Estatut (competència exclusiva de la Comunitat Autònoma sobre la promoció i ensenyament de la llengua gallega) i l'article 148.1.17 de la CE (competència autonòmica de foment de l'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma).

La decisió del Tribunal Suprem d'entrar a conèixer la impugnació relativa a la matèria lingüística implica que no fa valer —com succeeix amb la resta de motius del recurs— l'argument de limitació de la seva competència jurisdiccional. D'acord amb l'article 152.1 CE, que atribueix al Tribunal Superior de Justícia la interpretació de l'ordenament autonòmic en última instància, només es justifica un pronunciament en seu cassacional quan estigui en joc la infracció de normes estatals. Per això, assenyalava l'òrgan jurisdiccional, «*no nos corresponde pronunciarnos sobre la interpretación que la Sala Jurisdiccional del Tribunal Superior de Justicia de Galicia hace sobre una normativa propia de ésta, siempre que no esté en juego la aplicación de normas estatales o comunitarias*» (FJ 4).

Tanmateix, la Sentència comentada es limita a fer a continuació algunes al·lusions vagues al raonament de la sentència d'instància, pel que fa a la compatibilitat del precepte estatutari amb la normativa lingüística de la Comunitat Autònoma, i a estendre aquesta conclusió a les normes estatals. Segons el parer del Tribunal Suprem:

«No son tales preceptos los que están en juego, y de cuyo contenido, efectivamente, parte la sentencia de instancia, para concluir, en una interpretación razonable de la normativa legal autonómica: la Ley 3/1983, de 15 de junio, de normalización lingüística —artículos 12 y 22 y disposición Adicional—, así como el Decreto 173/1982, de 17 de noviembre, de la Xunta de Galicia, sobre normas de uso y enseñanza de la lengua gallega —artículo 1—, en que el precepto —ar-

tículo 254— de los Estatutos de la Universidad de Vigo, cuya tacha de ilegalidad hizo la Comunidad Autónoma, no atenta a la normativa autonómica en materia de normalización lingüística, y sin que esta Sala encuentre tampoco vulneración alguna de norma estatal en esta parte de la sentencia, que es la única, por lo antes dicho que podemos entrar a examinar, al haber desestimado ya los otros motivos de casación» (FJ 3).

Atès que el Tribunal Suprem no aprecia cap violació d'aquestes últimes normes per part de la sentència d'instància, desestima el recurs de cassació.

L'absència d'una argumentació consistent de la Sentència es pretén paliar amb un afegití final, en el qual s'empren els mateixos arguments del recurrent per tal de ratificar la correcció de la decisió del Tribunal d'instància:

«Buena prueba de cuanto decimos viene a ser el propio desarrollo del motivo [d'impugnació], por la representación legal de la recurrente en que partiendo, como la sentencia, de aquella normativa estatal va luego examinando esa normativa autonómica ya citada, acudiendo al criterio de autoridad del

Consejo de la Cultura Gallega, previsto en el artículo 32 del Estatuto de Autonomía, que entre sus competencias tiene, de acuerdo con el artículo 6 a) de la Ley 8/1983, de 8 de julio, por la que se crea dicho Órgano, la de "analizar cuantas cuestiones se refieran al fomento de la lengua gallega".» (FJ 3).

En aquestes línies queda clara la intenció del Tribunal de no intervenir en la polèmica filològica sobre les normes ortogràfiques aplicables a les publicacions científiques. En definitiva, el criteri de fons que es desprèn de la Sentència és la remissió als òrgans dotats d'autoritat en matèria lingüística de les decisions relatives a aquesta qüestió, la qual no s'hauria de convertir en motiu d'enfrontament entre les autoritats polítiques i el món acadèmic o universitari.

Sobre aquest tema es poden consultar les sentències del Tribunal Suprem de 21 de setembre i de 16 de novembre de 1998 (comentades a la REVISTA DE LENGUA I DRET, núm. 32). En aquests casos, relatius a la Comunitat Autònoma Valenciana, el Tribunal Suprem entenia que la tria de les normes ortogràfiques no correspon a les entitats locals sinó que forma part de les competències atribuïdes a les comunitats autònomes sobre normalització lingüística. Al nostre parer, la mencionada tria no hauria de defugir les consideracions de la doctrina científica en el moment d'exercir la mencionada competència.

Sentència de 9 d'octubre de 2000. Sala 3a., Secció 4a.

Ponent: Mariano Baena de Alcázar. Ref. El Derecho 2000/40729.

Aquesta Sentència, com també la de 12 de novembre de 2000, que comentem més endavant, constitueixen la continuació del conflicte jurisdiccional sostingut per la representació processal de l'Estat contra els reglaments d'ús de l'èuscar aprovats per municipis del País Basc. En números

anterior d'aquesta *Crònica* ja recollíem les sentències de 24 de maig i 1 de juliol 1999, Rep. Ar. 6393, 6401, 6411 (RLD, núm. 34), i la Sentència de 26 de gener de 2000, Rep. Ar. 392 (RLD, núm. 35), relatives a impugnacions similars (també poden veure's com a precedents d'aquesta polèmica les sentències de 13 i 14 d'octubre de 1998, Rep. Ar. 7695 i 7700, en el núm. 32 de RLD). Com ja vàrem notar en el comentari corresponent a la Sentència de 26 de gener de 2000, la tècnica argumentativa del Tribunal Suprem en la resolució d'aquest tipus de conflictes és molt deficient, i no li permet transcendir la intencionalitat política que origina la interposició del recurs pel representant estatal.

Recordarem que la similitud dels conflictes examinats pel Tribunal Suprem es deu a la decisió d'un conjunt d'ajuntaments *euskalduns* d'elaborar les respectives ordenances lingüístiques seguint un model comú. En el cas present es tracta de l'Ordenança municipal de l'Ajuntament d'Alegia (Guipúscoa), relativa a l'ús de l'èuscar. Segons revela sense miraments la Sentència comentada, «*conocida por el Gobernador Civil la aprobación [de la misma] se ordenó al Abogado del Estado que interpusiese recurso judicial*» davant del Tribunal Superior de Justícia. Aquest òrgan estimà parcialment el recurs i declarà la nul·litat d'alguns preceptes de l'Ordenança. En canvi, no va acollir la demanda referent a la nul·litat o anul·labilitat del text complet de la norma municipal. També va declarar la manca de legitimació de l'advocat de l'Estat per impugnar els articles relatius a l'ús de l'èuscar en les relacions interadministratives, a més de ratificar expressament la validesa dels articles 28 a 36 de l'Ordenança, relatius al personal de l'Administració municipal (FJ 1).

En el recurs de cassació, l'advocat de l'Estat formula quatre motius d'impugnació: pel primer addueix que la declaració d'inadmissibilitat parcial del recurs pel Tribunal *a quo* és contrària a dret, ja que el judici sobre el compliment del requisits o pressupòsits processals és, per principi, indivisible; pel motiu segon s'invoca genèricament la infracció de l'article 149.1.28 de la Constitució, que reconeix la competència de l'Estat respecte del patrimoni cultural comú; pel motiu tercer es reitera la impugnació dels articles 28 a 36 de l'Ordenança, per considerar-los contraris als articles 14 i 23.2 de la CE; mentre que, finalment, en el motiu quart s'allega incongruència basada en el fet que la Sentència d'instància no admetés la il·legalitat total de la norma. L'ajuntament afectat no va comparèixer davant del Tribunal Suprem, potser a causa del nul efecte produït pels arguments aduïts per d'altres ajuntaments en els casos anteriors citats.

El Tribunal Suprem desestima els tres darrers motius del recurs, per considerar-los mancats de fonament suficient. Pel que fa al motiu segon ad-

verteix que «*si bien existe una conexión entre la lengua y la cultura el debate no se refiere a la cultura en general, sino exclusivamente en concreto de una de las lenguas oficiales en la Comunidad Autónoma según el artículo 3 de la Constitución*» (FJ 3); i quant al motiu quart recorda l'existència d'un pronunciament exprés del Tribunal Superior de Justícia contrari a l'anul·lació total de la norma impugnada.

Un raonament més llarg condueix a rebutjar el motiu tercer, a partir de la doctrina jurisprudencial constant en la matèria funcionarial. Afirmar el Tribunal Suprem:

«De por sí hemos de entender que estos artículos no son contrarios a Derecho en cuanto respetan la libre elección lingüística de los ciudadanos (artículo 28 de la Ordenanza) o en cuanto exigen el conocimiento del euskera para acceder a un puesto de trabajo (arts. 32 y 35 de la misma Ordenanza). En el caso de estos mismos preceptos que acaban de citarse no puede entenderse que son disconformes a derecho más que sí suponen una discriminación, en cuanto se imponga la lengua vasca en la selección del personal o

en la provisión de puestos de trabajo cuando se trate de cubrir plazas no directamente vinculadas a la utilización por los administrados que así lo deseen de la lengua de la Comunidad Autónoma. Esta interpretación sería contraria a Derecho, pero no lo es en principio la exigencia del conocimiento del euskera y desde luego simultáneamente del castellano para proveer determinadas plazas, pues ello no es contrario a la cooficialidad de las lenguas» (FJ 3).

Tot i amb tot, l'acceptació del motiu primer del recurs, pel qual l'advocat de l'Estat qüestionava la inadmissió parcial del recurs pel Tribunal *a quo*, comporta que el Tribunal Suprem hagi d'entrar a resoldre amb plena potestat jurisdiccional en relació amb el recurs contenciós administratiu interposat davant del Tribunal Superior (FJ 3). En el marc d'aquest debat processal, s'indica que l'*interès legítim* de l'Administració de l'Estat no pot confondre's amb la defensa de les competències pròpies, tal com havia aduït el Tribunal Superior de Justícia per negar-se a examinar els preceptes que regulen la llengua en les relacions interadministratives. Diversament, aquell interès concorre també quan es pretén impugnar en via judicial una regulació que pot vulnerar els preceptes constitucionals sobre la cooficialitat de les llengües (FJ 2). Així doncs, l'apreciació d'una infracció de les normes relatives a la legitimació per part de la sentència d'instància permet cassar-la i revisar de nou la totalitat de l'Ordenança qüestionada.

D'aquest examen el Tribunal Suprem exclou, tanmateix, els preceptes que ja foren declarats contraris a dret pel Tribunal Superior de Justícia. En aquests es distingien dos grups: d'una banda, els articles 42 i 43, sobre

avantatges fiscals a l'ús de l'èscar, per violació de la legislació sobre hisendes locals; i, d'una altra, els articles 5, 7, 14, 18, 21, 22, 24, 26, 39, 40, 41 i 44, per lesionar els drets dels castellanoparlants derivats del caràcter cooficial del castellà i de l'èscar a la Comunitat Autònoma. Cal dir que, malgrat aquesta exclusió inicial, en certs moments no queda prou clar si l'actual pronunciament revisa aspectes ja tractats o bé hi ha una autèntica innovació.

Així, pel que fa a la resta de preceptes, es declara nul l'article 3 de l'Ordenança, que preveia l'ús de l'èscar en les activitats internes de caràcter administratiu «*pues ello supone vulnerar los derechos de las autoridades y funcionarios castellano-parlantes*». També es declara la nul·litat dels articles 8 a 12, en els quals es regulen les relacions interadministratives, per considerar-los contraris a l'art. 3 CE. Segons deduïm del text de la Sentència, la regulació establerta per aquests preceptes imposava, en determinats casos, la utilització amb caràcter preferent o exclusiu de l'idioma èscar a les autoritats o funcionaris implicats. L'article 39 de l'Ordenança es declara igualment no conforme a dret, en la mesura que estableix que la senyalització i tot tipus d'anuncis haurà de realitzar-se en èscar, ometent la necessitat de consignar-los també en castellà.

Per bé que la sentència no acull —seguint el criteri de resolucions anteriors sobre el tema— la pretensió de l'advocat de l'Estat d'anul·lació total de l'Ordenança (FJ 4), el resultat final no és gaire divers. Així, en el decurs de la Sentència s'especifiquen com a preceptes contraris a dret els articles 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 18, 21, 22, 24, 26, 39, 40, 41, 42, 43 i 44 de la norma municipal. És a dir, la conclusió obtinguda comporta el desmantellament quasi complet de la regulació municipal, sense que la sèrie de decisions anul·latòries responguin a una argumentació jurídica prèvia que pugui considerar-se suficient. La mera remissió a la doctrina establerta en pronunciaments anteriors del Tribunal Suprem semblants tampoc no resol aquest defecte ja que —com advertíem a l'inici d'aquest comentari— s'hi observaven igualment mancances clares en aquest sentit.

Davant d'això, el lector es troba gairebé obligat a inferir la concepció o 'filosofia' jurídica subjacent als pronunciaments jurisprudencials ressenyats. I no sembla arriscat sostenir, en aquest respecte, que el Tribunal Suprem parteix de la idea d'un bilingüisme pretesament perfecte, el qual garantiria una simetria absoluta en el tractament jurídic del castellà i l'èscar en el sector concret analitzat. Així, l'al·lusió reiterada als drets lingüístics dels castellanoparlants en l'àmbit municipal serveix com a suport, gairebé únic, de declaracions d'il·legalitat de preceptes que, en alguns casos, solament preveien un ús preferent de l'èscar en el si de l'Administració muni-

cial. El mecanicisme del raonament i la manca de consideració d'altres perspectives o criteris que permetessin salvar la legalitat dels preceptes impugnats no afavoreixen, sens dubte, una bona tècnica jurisdiccional.

Per acabar, voldríem notar el contrast entre la forma de procedir del Tribunal Suprem en relació amb els municipis bascos i en la Sentència de 25 de setembre de 2000, comentada més amunt. En aquesta darrera es duia a terme un estudi detallat de l'abast dels conceptes fonamentals que es desprenen del bloc de la constitucionalitat en la matèria lingüística i, cosa que resulta més rellevant respecte del cas present, s'admetia una regulació (autònoma) determinant de l'ús preferent o únic de la llengua gallega dins l'Administració local, sempre que no s'excloués el castellà. Tot i que les peculiaritats del marc legal i estatutari relatiu a l'ús de l'èuscar poden justificar algunes diferències de tractament, certament no permeten explicar l'opció merament depuradora de tota norma afavoridora d'aquell ús adoptada aquí pel Tribunal Suprem.

Sentència de 27 d'octubre de 2000. Sala 3a., Secció 4a. Ponent: Mariano Baena de Alcázar. Ref. El Derecho 2000/38883.

Sentència de 12 de desembre de 2000. Sala 3a., Secció 4a. Ponent: Antonio Martí García. Rep. Ar. 10093 de 2000.

L'objecte d'aquestes dues sentències és coincident: l'acord dels plens dels Ajuntament d'Aizarnazabal i de Lizartza (Guipúscoa), respectivament, relatius a l'aprovació dels estatuts de la mancomunitat de municipis *euskalduns*. Es tracta, igualment, del mateix objecte de dues sentències datades del 10 de febrer de 2000 incloses en l'anterior ressenya jurisprudencial (vegeu el núm. 35 de la RLD). Aquesta identitat és reconeguda explícitament pel Tribunal Suprem, per bé que això no es tradueix en la identitat dels seus pronunciaments: així, en la Sentència de 12 de desembre de 2000 es limita a reproduir els pronunciaments de les sentències del mes de febrer; mentre que la Sentència de 27 d'octubre s'hi refereix només com a pauta, sense assumir-ne la literalitat. Es tracta, tanmateix, d'una diferència de matís, ja que no trobem en ambdues sentències diferències significatives quant al fons de l'argumentació.

En els processos previs davant el Tribunal Superior de Justícia del País Basc, aquest òrgan jurisdiccional no va acollir la impugnació total dels acords municipals i els estatuts de la mancomunitat pretesa per l'advocat de l'Estat. Pel que fa a l'acord del municipi d'Aizarnazabal, la Sentència de 20 d'abril de 1994 declarà contraris a dret els preceptes estatutaris que es-

tablien l'èuscar com a idioma oficial dels municipis adherits [art. 4.a], el dret de la població municipal a rebre únicament en èuscar publicacions i anuncis provinents de l'Ajuntament [art. 4.c, núm. 3], en considerar-los contraris al caràcter cooficial del castellà i el basc. Pel que fa al municipi de Lizartza, la Sentència de 20 de juliol de 1994 del Tribunal Superior de Justícia també estimà parcialment el recurs, declarant-los nuls.

A més, les sentències d'instància afegien un pronunciament interpretatiu sobre el precepte on s'indicava que l'educació per impartir en el municipi s'ajustaria al model lingüístic de l'èuscar [art. 4.c, núm. 2]. Així, la Sentència de 20 d'abril de 1994 indicava que la previsió d'aquest model lingüísticoeducatiu *«debe entenderse en el sentido de que se tiene derecho a recibir educación en eusquera, pero este derecho no excluye que los interesados sean igualmente titulares de un derecho subjetivo a recibir educación y enseñanza en castellano»*. I, amb termes similars, la Sentència de 20 de juliol de 1994 apreciava que *«tan sólo puede reconocerse validez a dicha norma en tanto se interprete como proclamación del derecho a recibir enseñanza íntegramente en eusquera con el apoyo económico subvencional de los poderes públicos, sin excluir la existencia de otros modelos lingüísticos en el sistema educativo aplicado en el municipio»*.

D'acord amb els precedents jurisprudencials de febrer del mateix any, el Tribunal Suprem estima els recursos de cassació interposats per l'advocat de l'Estat contra les sentències citades i addueix un únic motiu: la manca de competència dels municipis afectats per constituir una mancomunitat que tingui com a finalitat el foment i el desenvolupament de l'èuscar. L'absència d'un títol competencial suficient comporta, segons el criteri de la sentència de cassació, que tant la constitució de la mancomunitat com el text dels estatuts i, en conseqüència, l'acte municipal d'aprovació dels darrers, són contraris a dret, amb la anul·lació total consegüent.

L'eix de l'argumentació que permet arribar a aquesta conclusió tan negativa respecte dels interessos dels municipis afectats és una interpretació restrictiva de l'article 44.1 de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, bàsica de règim local recolzada en una lectura també parcial de les previsions de l'Estatut d'autonomia basc. D'acord amb el primer precepte legal, les mancomunitats de municipis s'han de constituir per a la realització d'obres i la prestació de serveis de competència municipal. Entén el Tribunal Suprem que la realitat analitzada no s'ajusta a les previsions legal, ja que:

«Es claro que el desarrollo y fomento del uso del eusquera no puede estimarse que suponga la realización de una obra

pública. En cuanto a que se entiende constituye la prestación de un servicio a la población de los municipios afectados,

ello sería discutible en términos abstractos y generales pues sólo podría admitirse manteniendo una concepción amplísima de la noción de servicio público. Pero el caso es que desde luego las Mancomunidades de entes locales sólo pueden constituirse válidamente para la realización de fines que consistan en la presta-

ción de servicios de competencia municipal, y es claro que el fomento y desarrollo del eusquera no es competencia de los municipios, pues de forma inequívoca tal competencia corresponde a la Comunidad Autónoma» (Sentència de 12 de desembre de 2000, FJ 2).

Així, a banda dels raonaments que assenyalen que el desenvolupament i foment de l'ús de l'euscar difícilment pot qualificar-se com la prestació d'un servei públic a la població o com la realització d'una obra pública, l'argument decisiu emprat pel Tribunal Suprem és que el fi esmentat com a objecte de la mancomunitat no es correspon amb l'àmbit de competències municipals. La inclusió d'aquesta matèria en l'esfera competencial de la Comunitat Autònoma és ratificada per la Sentència de 27 d'octubre de 2000, quan afirma:

«Según la Constitución y el Estatuto de Autonomía, por no mencionar el derecho propio de la Comunidad Autónoma constituido en este caso por la Ley autonómica sobre la materia de 24 de noviembre de 1982 en el que no debemos entrar en casación, el cumplimiento del fin o función del desarrollo del uso del vascuence, idioma oficial en el País Vasco al mismo tiempo que el castellano, es de competencia de la Comunidad Autónoma. El texto antes citado del número 2 del artículo 6 de los Estatutos del País Vasco dispone inequívocamente que será la Comunidad Autónoma quien re-

gulará el uso del idioma eusquera en el territorio en cuestión, siendo este idioma cooficial con el castellano, y a dicho Estatuto que como se ha destacado antes forma parte del ordenamiento jurídico español según el precepto constitucional aplicable hemos de atenernos rigurosamente, partiendo de que no puede considerarse conforme a Derecho una iniciativa de indudable contenido que es ajeno por completo a la normativa aplicable y que comienza por ignorar las potestades y competencias de la propia Comunidad Autónoma según las normas vigentes» (FJ 3).

L'argumentació del Tribunal Suprem és simple i *a priori* no sembla mancada de lògica des d'un punt de vista competencial. Nogensmenys, segons el nostre parer, la solidesa dels fonaments jurídics d'aquesta decisió és més aparent que real. S'empara en un element de l'ordenament pretesament neutral —les normes de distribució de les competències— per obtenir una conclusió que desconeix altres elements jurídics també rellevants i no necessàriament contradictoris amb aquell repartiment competencial. Les sentències comentades s'inscriuen, així, en la tendència formalista de la

jurisprudència del Tribunal Suprem sobre aquesta matèria, que en moltes altres ocasions ja hem criticat.

En primer lloc, cal destacar que l'alt Tribunal considera suficient la remissió a l'article 6.2 de l'Estatut d'autonomia del País Basc, que atribueix a la Comunitat Autònoma la regulació de l'ús de l'èuscar, per fonamentar l'anul·lació total de la norma impugnada. Aquesta argumentació obvia que el contingut de l'atribució estatutària es refereix a la modulació de l'oficialitat de les llengües esmentades, que correspon efectivament a la comunitat autònoma, sense que s'identifiqui amb una regulació exhaustiva dels usos lingüístics. A més, el mandat de normalització de l'èuscar previst en l'article 6 vincula tots els poders públics que actuen dins la Comunitat Autònoma, que hauran de fer-lo efectiu en l'esfera de les seves competències. Per consegüent, encara que tingui un caràcter més feble o subordinat, s'ha de reconèixer també als ens locals una competència per promoure l'ús de l'èuscar i regular els usos lingüístics en l'àmbit municipal. El límit d'aquesta actuació —com entengué correctament el Tribunal Superior de Justícia— implica que la regulació municipal no pot contradir les normes de la Comunitat Autònoma que determinen els efectes de la doble oficialitat.

Segonament, pel que fa a l'argument —secundari en importància— de la inadequació de les figures jurídiques de l'obra pública o del servei públic per als fins de desenvolupament i foment de l'ús de l'èuscar, continua detectant-se un excessiu formalisme del Tribunal Suprem. D'una banda, com s'admet implícitament, la noció de servei públic presenta un contorns massa indefinits per descartar-lo directament; d'altra banda, és innegable l'ús habitual de figures administratives per a fins diferents d'aquells per als quals varen preveure's, com a fenomen expressiu de l'adaptabilitat de les figures jurídiques a les noves necessitats que sorgeixen. Tot i que els exemples podrien multiplicar-se (fundacions,...), no té sentit fer aquí una enumeració de les manifestacions d'aquest fenomen. En el cas analitzat, sembla clar que els municipis afectats podrien, mitjançant els expedients jurídics esmentats, superar els condicionaments derivats de la seva dimensió excessivament reduïda per gestionar determinats serveis. En aquest sentit caldria adduir també el principi d'autonomia local, el qual no apareix en cap moment dins les sentències comentades.

En darrer terme, l'incís final del fonament jurídic tercer de la Sentència de 27 d'octubre posa de manifest el fons polític de l'aplicació rigorista de l'Estatut d'autonomia, com a norma integrant de l'ordenament estatal, *«partiendo de que no puede considerarse conforme a Derecho una iniciativa de indudable contenido político que es ajena por completo a la normativa aplicable y que comienza por ignorar las potestades y competencias de la pro-*

Comunidad Autónoma según las normas vigentes». Amb l'acolliment global dels plantejaments de l'advocat de l'Estat, les sentències comentades declaren la il·legimitat de tot el procés a través del qual els municipis interessats pretenien crear, a partir de successius acords del plens de l'Ajuntament, i sense la intervenció de cap òrgan de la Comunitat Autònoma o de l'Administració estatal, un organisme supramunicipal dedicat a gestionar el foment i l'ús de l'èuscar. No pot dubtar-se que l'aprovació d'aquests acords municipals responia a una orientació política determinada en el tractament de la qüestió lingüística. Ara bé, amb l'anul·lació total dels mateixos acords municipals el que fa el Tribunal Suprem és continuar amb un plantejament polític.

Sentència de 12 de novembre de 2000. Sala 3a., Secció 4a.
Ponent: Mariano Baena de Alcázar. Rep. Ar. 10348 de 2000.

El supòsit de fet i el debat de fons que té lloc en aquesta Sentència és pràcticament coincident amb el de l'anterior Sentència de 9 d'octubre de 2000. Es tracta, novament, d'un recurs de cassació dirigit contra la sentència del Tribunal Superior de Justícia del País Basc que estimava només parcialment la impugnació d'una Ordenança relativa a l'ús de l'èuscar, aprovada per l'Ajuntament de Leaburu-Gatzelu. El mateix Tribunal Suprem relaciona aquest cas amb la *«ordenanza tipo que circula en el País Vasco sobre la materia, en la que en algunos casos se introducen modificaciones»*; i, com en la sentència anterior, revela obertament que *«Conocida por el Gobernador Civil la aprobación [de l'Ordenança], en ésta como en ocasiones anteriores, se ordenó al Abogado del Estado que interpusiese recurso judicial»* (FJ 1). Atesa la similitud extremada del contingut d'aquesta resolució amb el de la sentència comentada més amunt, ens limitarem a reiterar els temes tractats, a banda de notar algunes petites diferències.

Així, en el fonament jurídic tercer, el Tribunal Suprem salva els preceptes de l'Ordenança relatius al reciclatge lingüístic del personal i a l'exigència de coneixement de l'èuscar en el procés de selecció de personal, que havien estat impugnats per l'advocat de l'Estat per considerar-los contraris als articles 14 i 23.2 de la Constitució. La doctrina ja reiterada sobre la prohibició de discriminació en aquest àmbit fonamenta la decisió del Tribunal (FJ 3).

En el mateix fonament jurídic es respon a unes al·legacions innovadores de l'advocat de l'Estat qui, com a segon motiu del recurs de cassació, sosté la infracció de l'article 148.1.28 de la Constitució, que reconeix a l'Es-

tat competència respecte del patrimoni cultural comú. La resposta del Tribunal Suprem assenyala que *«este motivo debe entenderse escasamente fundado, ya que si bien existe una conexión entre la lengua y la cultura, el debate no se refiere a la cultura en general sino exclusivamente al uso de la lengua, en concreto de una de las lenguas oficiales en la Comunidad Autónoma según el artículo 3 de la Constitución»* (FJ 3). A més, caldria recordar a l'advocat de l'Estat la inaplicació d'aquest precepte constitucional respecte de la Comunitat Autònoma del País Basc, que definí les seves competències en el marc de l'article 149 de la Constitució.

L'admissió, en el fonament jurídic inicial, del primer motiu de la cassació, pel qual es considera incorrecta la declaració d'inadmissibilitat parcial del recurs formulada pel Tribunal Superior de Justícia, permet que el Tribunal Suprem assumeixi la plena potestat jurisdiccional per revisar la sentència d'instància. Així, en el fonament jurídic quart, s'anul·len els articles 3, que establia que les activitats internes de caràcter administratiu es farien en èuscar; 8 a 12, relatius a les relacions interadministratives; 38, relatiu a les senyalitzacions i anuncis; i 41 i 42, perquè ometen la necessitat d'emprar el castellà en les activitats que regulen. La suma d'aquests preceptes i dels que ja foren declarats nuls pel Tribunal Superior de Justícia condueix, com en el supòsit anterior, a la desaparició gairebé completa de la regulació municipal.

Sentència de 14 de desembre de 2000. Sala 3a, Secció 3a.

Ponent: Segundo Menéndez Pérez. Rep. Ar. 9852 de 2000.

La Sala contenciosa administrativa del Tribunal Suprem desestima el recurs de cassació interposat pel Consell General de Col·legis Oficials de Farmacèutics contra la Sentència de l'Audiència Nacional (de 4 de juny de 1993) desestimadora de la impugnació de l'Ordre de 14 d'octubre de 1991 sobre homologació de títols estrangers de farmacèutics i metges especialistes. La pretensió adduïda pel recurrent és que *«se declare la nulidad de la Orden impugnada en cuanto no establezca el requisito del conocimiento suficiente del español para el ejercicio de la profesión farmacéutica»*. Per tant, és l'omissió de requisits lingüístics en la norma governamental el que motiva la impugnació per part del Consell General de Farmacèutics.

La decisió del Tribunal Suprem, com anteriorment la de l'Audiència Nacional, es fonamenta en la distinció entre l'homologació de títols acadèmics, d'una banda, i el reconeixement d'aquests títols i de l'experiència professional amb vista a l'exercici professional, d'una altra. En efecte, men-

tre que l'homologació dels títols acadèmics es regeix encara pel dret intern dels estats (en el cas de l'ordenament espanyol, per les previsions contingudes en el Reial decret 86/1978), als efectes de comparar els estudis cursats en el país d'origen amb els corresponents programes de formació espanyols; en canvi, el reconeixement professional dels títols expedits en la Unió Europea se subjecten, en compliment de les llibertats comunitàries, al sistema general de reconeixement de títols d'ensenyament superior que sancionen formacions generals de duració mínima de tres anys (sistema instaurat per la Directiva 89/48/CEE). Com indica el Tribunal Suprem;

«La actuación administrativa va a este respecto encaminada a verificar no ya que la titulación obtenida en otro Estado miembro corresponda con los títulos que en España permiten el acceso a las profesiones reguladas, sino a exami-

nar cada solicitud individualmente, según condiciones —ahora sí— establecidas en la Directiva y en función de la actividad profesional concreta que el interesado desee ejercer.» (FJ 3)

L'Ordre ministerial impugnada fa referència a la primera qüestió, ja que regula les condicions i el procediment d'homologació de títols estrangers de farmacèutics i metges especialistes pels corresponents títols espanyols. Segons el Tribunal Suprem:

«Por lo tanto, siendo así que la Orden impugnada lo que regula son las condiciones y el procedimiento de homologación; y siendo así que la Directiva 85/433/CEE hace referencia o es relativa al reconocimiento de diplomas, certificados y otros títulos de farmacia, incluyendo por ello medidas tendentes a facilitar el ejercicio efectivo del derecho de establecimiento de ciertas actividades farmacéuticas; deviene claro que ni aquella Orden, ni la sentencia recurrida que ha declarado su conformidad a Derecho desde el prisma concreto y único extremo o razón por la que fue impugnada, vulneran los preceptos de la Ley del Medicamento que, a juicio de la Corporación actora, hoy recurrente en casación, presuponen para el ejercicio de la profe-

sión farmacéutica el conocimiento de la lengua española; ni vulnerado tampoco, o interpretado indebidamente, la citada Directiva. Es en el ámbito del reconocimiento a los fines del ejercicio profesional, no en el de la homologación de los títulos, donde en su caso, en función o dependiendo de las características de la actividad profesional concreta que el interesado desee ejercer, habrá de operar la previsión de su artículo 15.3 (“Los Estados miembros tomarán medidas para que, en su caso, los beneficiarios adquieran, en interés propio o en el de sus clientes, los conocimientos lingüísticos necesarios para el ejercicio de su actividad profesional en el Estado miembro de acogida”).» (FJ 4).

La qüestió analitzada per aquesta Sentència és nova pel que fa a la nostra *Crònica*. En la formulació del conflicte resolt jurisdiccionalment pot observar-se la tensió entre el proteccionisme dels professionals autòctons i la mobilitat creixent dels treballadors i professionals en el context de la Unió Europea. En el referit context, les barreres lingüístiques mantenen el seu sentit quan es tracta de preservar el correcte exercici professional i els interessos de tercers. Una altre tema a comentar fa referència a l'exercici de la responsabilitat que la Directiva 85/433/CEE encomana als estats, a l'hora d'interpretar els coneixements lingüístics necessaris per al desenvolupament de l'activitat professional. En aquest punt caldria defensar que es tinguin també en compte les llengües oficials diferents del castellà. En aquest sentit, la STJCE de 28 de novembre de 1989 (*vid.* REVISTA DE LENGUA I DRET núm. 15, 1991, p. 212-220) interpretava l'art. 3 de la Directiva 1612/68, en relació amb la lliure circulació de treballadors, afirmant que la capacitat lingüística no és un obstacle a aquesta llibertat comunitària.

Sentència de 12 de desembre de 2000. Sala 2a. Ponent: Julián Sánchez Melgar. Ref. El Derecho 2000/1911.

La qüestió suscitada en aquesta Sentència es pot connectar amb l'analitzada en la STC 237/1999, de 20 de desembre (comentada en el núm. 34 d'aquesta REVISTA DE LENGUA I DRET), relativa a la problemàtica que planteja l'adveració de les transcripcions de converses enregistrades en idiomes estrangers, emprades com a prova en el marc del procés penal. En la Sentència actual, el Tribunal Suprem es proposa establir una doctrina jurisprudencial clara per resoldre aquests casos que, en afectar la matèria lingüística, s'han d'incloure en l'objecte de la nostra *Crònica*.

El Tribunal Suprem resol aquí diversos recursos de cassació presentats contra la Sentència de l'Audiència Provincial de Las Palmas de Gran Canaria, d'11 de juny de 1999, que condemnava els ara recurrents per un delictes contra la salut pública. Entre els motius que fonamenten dos dels recursos de cassació trobem les alegacions que reprotxen l'absència de control judicial de les escoltes de converses telefòniques que, juntament amb d'altres elements, varen permetre que l'Audiència considerés provada l'activitat de tràfic il·lícit de substàncies estupefaents desenvolupada pel imputats. En realitat no es qüestiona el fet que les esmentades intervencions telefòniques fossin ordenades judicialment, sinó la manca d'adveració de la transcripció de les converses pel fedatari judicial. El problema s'o-

rigina perquè la majoria de les converses varen sostenir-se en *pidgin english* (considerat una varietat lingüística o dialecte a mig camí entre l'anglès i l'africà que es parla a Nigèria), per la qual cosa el secretari judicial —al qual no és lícit pressuposar dots de poliglòt— no va poder certificar-ne amb ple coneixement de causa el contingut.

El Tribunal Suprem recorda que, pel que fa al control judicial de les transcripcions, l'exigència legal i constitucional (art. 18.3 CE) és doble: «*por un lado, exige que el Juez conozca el alcance de las conversaciones, su incidencia en el delito que se investiga, la necesidad de su prórroga y, en su caso, el cese de las mismas; por otro, el Secretario Judicial, bajo su fe, adviera las transcripciones policiales, autenticando su literalidad o correspondencia con las cintas originales*». Com ja hem dit, en el cas analitzat no es discutia pròpiament el compliment la primera exigència, de manera que el desenvolupament argumental de la sentència se centra en l'actuació deguda del fedatari judicial.

«En este último aspecto, que es el reprochado por los recurrentes, cuando las conversaciones se mantienen en español, o en algún otro idioma oficial en la Comunidad Autónoma que se trate, no habrá problemas para su adveración; sin embargo, cuando las conversaciones se produzcan en un idioma desconocido

para el Secretario Judicial la adveración de éste no será posible, ya que con su fe no podrá acreditar que las transcripciones que presenta la Policía en cumplimiento del mandamiento judicial de las intervenciones judiciales son fiel reflejo de lo que la audición de las cintas magnetofónicas revele.»

Les primeres paraules del Tribunal Suprem provoquen l'acotació crítica següent: hi ha realment elements suficients per assegurar que quan les converses interceptades es desenvolupin en la llengua pròpia de la comunitat autònoma on opera l'òrgan jurisdiccional el fedatari judicial podrà complir sense problemes la seva tasca? Al nostre entendre, una resposta afirmativa a aquesta qüestió sembla contradictòria amb la legislació estatal que impedeix exigir una capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de justícia en aquells territoris on regeix un sistema de doble oficialitat lingüística. I la contradicció s'aprofundeix encara més per la jurisprudència del Tribunal Suprem que ha avalat la situació creada per aquella legislació. Per això hem defensat des d'aquestes pàgines la necessitat que els secretaris judicials —i d'altres categories del personal judicial— hagin d'acreditar un domini suficient de les dues llengües oficials. Només així estarà suficientment capacitat per advenir la correcció de les transcripcions fetes en aquests idiomes.

Una cosa distinta, i mancada de tot sentit, fóra l'ampliació de l'exigència de coneixement a qualsevol altra llengua. Així, a continuació, el Tribunal Suprem proposa la solució següent per al cas que el secretari judicial, davant d'una llengua estrangera desconeguda, no pugui certificar la fidelitat de les transcripcions.

«En tal caso, habrá de acudirse a un intérprete, que intervendrá como Perito Judicial; dicho intérprete auxiliará al Secretario Judicial, pero en realidad se convertirá en una prueba pericial de traducción, que se regirá por los preceptos de dicha prueba, particularmente los arts. 456 y siguientes de la Ley de Enjuiciamiento Criminal. Dichos peritos pueden o no tener titulación oficial, pero si no la tienen, basta con que, a juicio del Juez, tengan especiales conocimientos sobre la materia sobre la que han de prestar su dictamen (art. 457). La regla genera

cuando se intervenga un teléfono en el que se mantengan conversaciones en idioma extranjero, será que las transcripciones policiales sean contrastadas por perito oficial designado por el Juez Instructor. Tales peritos podrán ser llamados a juicio oral, si lo solicita alguna de las partes en el proceso penal, a fin de que pueda el Tribunal sentenciador enjuiciar la fidelidad, exactitud y concreto alcance de las conversaciones (en su caso, modismos o alocuciones) que se mantuvieron telefónicamente.» (FJ 2)

La doctrina establerta per la Sentència sembla raonable, en garantir que l'òrgan jurisdiccional pugui vetllar per la correcció de tot el procediment i permetre una sortida per als casos on la singularitat de l'idioma —de la qual és una bona mostra el *pidgin english*— dificulti fins i tot recórrer a un intèrpret oficial. En relació amb el cas enjudiciat, es constata que el jutge instructor del sumari va prendre declaració al perit encarregat d'efectuar les traduccions, qui adverà sota jurament la fidelitat d'aquestes i, igualment, va prendre declaració al policia que realitzà les traduccions dels interrogatoris de l'anglès al castellà. També s'addueix l'actitud dels representants legals dels acusats que, en la tramitació anterior de la causa, no impugnaren aquestes traduccions, ni varen proposar respecte d'aquestes cap prova contradictòria.

Tot això permet també concloure que *«no se ha vulnerado el secreto de las comunicaciones como derecho fundamental, ya que los aspectos debatidos serían a lo sumo de legalidad ordinaria, no constitucional, perspectiva desde la que únicamente se ha reprochado la afectación; y en todo caso, dada la peculiaridad del dialecto en que se mantienen las conversaciones parece evidente la ausencia de titulación oficial al respecto.» (FJ 2)*

Sentència de 27 de setembre de 2000. Sala 3a., Secció a.
Ponent: Ramón Trillo Torres. Rep. Ar. 8597 de 2000.

Una altra vegada l'advocat de l'Estat porta davant el Tribunal Suprem l'acord d'un Ajuntament basc, en aquest cas el de Derio, pel qual s'aprova l'aplicació com a Reglament de personal de l'Ajuntament l'anomenat IX ARCEPAFE (*Acuerdo regulador de las condiciones de empleo del personal de la Administración local y foral de Euskadi*, corresponent a l'any 1989). En el darrer dels motius de cassació adduïts pel representant de l'Administració general de l'Estat s'impugna el contingut lingüístic de l'esmentat Acord (títol VII), que comprèn previsions relatives als drets lingüístics dels empleats públics forals i a l'assistència a cursos d'aprenentatge o perfeccionament de l'èuscar. Com ja feia en recursos anteriors (aquest tema es pot consultar a les nostres cròniques dels números 27, 29, 30, 31, 33 i 34 de la REVISTA DE LENGUA I DRET), l'advocat de l'Estat qüestiona la legalitat de la no-previsió d'ajuts o compensacions horàries o econòmiques per al perfeccionament del castellà, i addueix el deure constitucional de conèixer-lo; i, segonament, la circumstància que l'Acord no fixi límits als abonaments que poden sol·licitar-se pel seguiment dels cursos d'èuscar, buit que implicaria una ruptura dels principis rectoris dels pressupostos.

El Tribunal Suprem rebutja en aquest punt el recurs de cassació i adueix, fonamentalment, que les qüestions plantejades no foren allegades ni debatudes en el procés d'instància des d'aquesta perspectiva legal. La formulació molt genèrica de la impugnació de la matèria lingüística davant el Tribunal Superior de Justícia impedeix, doncs, la seva discussió en l'ulterior instància cassacional. Per consegüent, l'únic interès que té la ressenya d'aquesta Sentència és palesar la persecució judicial sistemàtica a la qual se sotmeten les normes que confereixen un tractament diferenciat favorable a l'èuscar per part de l'advocat de l'Estat, qui no dubta a esgrimir arguments tan sofisticats com el relatiu a l'alteració dels principis de gestió pressupostària.

Resolució de la Direcció General dels Registres i del Notariat de 29 de setembre de 2000. Rep. Ar. 9350 de 2000.

Aquesta Resolució fa referència a l'adaptació gràfica dels cognoms i a la consignació del nexa copulatiu *i* entre els cognoms catalans. El cas que se sotmet a la consideració de la Direcció General ja no presenta actual-

ment gaires vacil·lacions doctrinals ni disputes interpretatives. En efecte, quant a la primera qüestió, les previsions que va introduir la Llei de política lingüística i, més tard, la reforma de la Llei i del Reglament del Registre Civil van segellar definitivament la possibilitat d'adaptació gràfica dels cognoms a les diferents llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes (podeu consultar la nostra ressenya de la REVISTA DE LENGUA I DRET núm. 34, pàg. 426-429). Pel que fa a la possibilitat de consignar la *i* entre els cognoms catalans, ja va ser reconeguda en la Sentència del Tribunal Suprem de 26 de gener de 1993 (*Crònica* de la RLD núm. 21, pàg. 175-182) i posteriorment ha estat recollida en l'article 19.1 de la Llei de política lingüística. De tota manera, aquesta Resolució té algunes peculiaritats que indiquem tot seguit.

El recurrent va instar la modificació dels seus cognoms «Comas Casanovas», inscrits en el Registre central de Madrid, per les grafies «Comes i Casanoves»; per tant, demanava també la inclusió de la copulativa entre els cognoms. A més a més, hi adjunta la documentació requerida per a aquest canvi. El jutge encarregat va dictar un acord pel qual acollia la pretensió d'adaptació gràfica, però denegava la interposició de la partícula *i*, tot i que obria la possibilitat que aquesta constés en els certificats en extracte i del llibre de família. El promotor hi va interposar recurs, el qual va ser estimat per la Direcció General, que sobre la base de l'article 19 de la Llei de política lingüística i el Decret 208/1998, de 30 de juliol, pel qual es regula l'acreditació de la correcció lingüística dels cognoms i noms, com també la Instrucció de la mateixa Direcció General d'11 de desembre de 1998, formula el raonament següent:

«Según resulta claramente de las normas catalanas citadas, la regularización ortográfica de los apellidos catalanes comprende no sólo la adaptación de éstos a las actuales reglas ortográficas catalanas, sino también el derecho de las per-

sonas de vecindad civil catalana a que se intercale entre sus dos apellidos la conjunción "i". Ambos modos de regularización ortográfica tienen hoy acceso al Registro Civil.»

Cal ressaltar el fet positiu que s'apliqui la normativa catalana en les inscripcions del Registre central, òrgan radicat a Madrid, i, per consegüent, s'admeti un cert efecte extraterritorial de la normativa referent a l'oficialitat de la llengua catalana, qüestió aquesta que ja havíem destacat com a necessitat en anteriors ocasions per tal que l'oficialitat de la llengua no en resulti desvirtuada. Per altra banda, és especialment coherent aquesta posició

pel que fa al nexa copulatiu, atès que doctrinalment s'ha configurat com una part integrant del cognoms catalans.

No podem fer la mateixa valoració positiva, però, de la necessitat que qui vulgui fer constar la *i* tingui veïnatge civil català. Això introdueix una disfunció, atès que hi pot haver persones que no tinguin veïnatge civil català —i ni els interessi tenir-lo— i en canvi vulguin consignar-la. Semblaria més adequat no vincular aquest dret a cap condició. I en tot cas fóra millor vincular-lo a la condició política de català, que constitueix una situació de caràcter administratiu basada en la residència. De tota manera, com hem assenyalat altres vegades, la Direcció General ha oscil·lat molt en la determinació de l'àmbit subjectiu d'aplicació de les normes lingüístiques relatives al Registre, sense trobar un criteri delimitador clar.